

**Beden Eğitimi ve Spor Öğretim Programında Yer Alan Sosyal Beceriler Üzerine Nitel Bir
Araştırma: Uygulama, Engeller ve Öneriler**

***A Qualitative Research on Social Skills in Physical Education and Sports Curriculum: Practice,
Barriers and Suggestions***

Ufuk GÜNEŞ

Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
(Tezli Yüksek Lisans Mezunlu), Siirt, Türkiye

Siirt University, Social Sciences Institute
(Graduate Student), Siirt, Türkiye

ORCID: 0000-0003-4960-5791

Email: gunes.ufuk021@gmail.com

Doç. Dr. Rasim TÖSTEN

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Siirt, Türkiye

Siirt University Faculty of Education, Siirt,
Türkiye

ORCID: 0000-0001-5135-7286

Email: rasimtosten@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Cite as/Atıf: Güneş, U. ve Tösten, R. (2023). Beden eğitimi ve spor öğretim programında yer alan sosyal beceriler üzerine nitel bir araştırma: uygulama, engeller ve öneriler. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 81-105.

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 19/03/2023 **Kabul Tarihi / Accepted:** 03/05/2023

Yayın Tarihi / Published: 30/06/2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Cilt/ Volume: 11 Sayı/ Issue: 1

Sayfa / Pages: 81-105

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği tespit edilmiştir.
/ This article was reviewed by at least two referees and found to be plagiarism free.

Yayıncı / Published by: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Siirt University Institute of Social Sciences

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ufuk ÜNEŞ ve Rasim TÖSTEN). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

* Bu çalışmanın bir kısmı Siirt Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalında Ufuk GÜNEŞ'in hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Öz

Bu araştırmanın amacı 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanan beden eğitimi ve spor öğretim programı özel amaçlarından 8. maddeye yönelik öğretmen görüşlerini incelemektir. Beden eğitimi ve spor öğretim programı 8. madde; iletişim, iş birliği, adil oyun (fair play), sosyal sorumluluk, liderlik, doğaya duyarlılık ve farklılıklara saygı becerilerine yöneliktir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomolojik) modeliyle desenlenmiştir. Araştırmaya Diyarbakır ili kamu ortaokullarında görev yapan toplamda 20 öğretmen katılmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme türünden yararlanılmıştır. Araştırmadaki verilere görüşme tekniğiyle ulaşılmıştır. Verileri elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde katılımcıların söz konusu olan becerileri geliştirmek adına sıklıkla takım sporlarından ve eğitsel oyunlardan yararlandığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin araştırmanın alt amaçlarına yönelik görüşleri ortaya konup tartışılmıştır. Burada öğretmenlerin uygulamalarından ve önerilerinden hareketle kendilerinin de yetersizlikleri olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal becerilerin geliştirilmesi adına sportif etkinlikleri ön planda tuttukları bu süreci etkili planlamadıkları yanıtlardan anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin sosyal becerileri geliştirmek adına bütüncül yaklaşımları önerilir. Sosyal becerilerin bir bütün olduğu ve birbiriyle yakın ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bakımdan planlanan etkinliğin kendi içinde tutarlı olması beklenir. Karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi ve spor, Diyarbakır, öğretmen, öğretim programı, özel amaçlar.

Abstract

The aim of this research is to examine the opinions of teachers about the Article 8 of the physical education and sports curriculum implemented since the 2006-2007 academic year. The Article 8 regarding the physical education and sports curriculum is about communication, cooperation, fair play, social responsibility, leadership, sensitivity to nature, and respect for differences skills. The phenomenologic method, which is one of the qualitative research technique, was used in this study. A total of 20 teachers from public secondary schools in Diyarbakir province participated in the study. While preparing the study group, the criterion sampling was used. The data in the research were obtained through the interview technique. Semi-structured interview forms created to obtain the data were developed by the researcher. The obtained data are analyzed through content analysis. The findings demonstrated that the participants often benefited from team sports and educational games to improve the skills. It is recommended that teachers take a holistic approach to develop social skills. It can be said that social skills are a whole and are closely related to each other. In this respect, the planned activity is expected to be consistent within itself. Difficulties faced and solutions for them were shared.

Keywords: Physical education and sport, Diyarbakir, teacher, curriculum, special purposes.

Giriş

Toplumların geleceğini tasarlamasında eğitim programları önemli yer tutar. Eğitim programlarının temelinde yer alan felsefi, sosyal ve kültürel arka plan nasıl bir nesil inşa etmek istediğimizle ilgilidir. Bu anlamda okullar ve özelinde icra edilen öğretim programları belirleyicidir. Öğretim programları (müfredat) birer denencedir. Bu nedenle öğretim programları ihtiyaç duyulan özellikleri ne kadar karşıladığı, kalitesinin ve verimliliğin hangi düzeyde olduğu yönleriyle değerlendirme aşamasından geçer. Böylelikle yapılan eğitim faaliyetlerinin amaca ne kadar hizmet ettiğini, olumlu ve olumsuz yanlarını ancak değerlendirmeye belirlemek mümkündür (Ertürk, 1972).

Öğretim programları dinamik bir yapıya sahiptir ve toplumun beklentilerini karşılamak üzere zaman zaman değişikliklere uğramıştır (Demirhan, Bulca, Altay, Şahin, Güvenç, Aslan, Güven, Kangalgil, Hüyük, Koca, Açıkçada, 2008). 21 yy.'a gelindiğinde toplumların ihtiyaç duyduğu küresel beklentiler ve standartlar yeniden gözden geçirilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de davranışçı yaklaşımdan çıkılarak yerine pragmatizm ve varoluşçuluk temelinde yapılandırmacı yaklaşıma dayalı bir program hazırlanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımın temelinde bireyin kendi öğrenmelerinden sorumlu olduğu, birey merkezli etkinliklerin yoğunlaştığı aktif öğrenme ortamları öne çıkmaktadır. Bu değişiklikler çerçevesinde yapılandırmacı eğitim yaklaşımına uygun olarak hazırlanan ve öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmelerine yönelik etkinlikler içeren yeni beden eğitimi ve spor öğretim programı da 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında uygulamaya konulmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Beden eğitimi ve spor derslerinde çeşitli fiziksel etkinlikler planlanarak öğrencilerin spora olan ilgisini arttırmak, spor yapma isteğini sürekli hale getirmek, öğrencilerin motorik becerilerinin gelişmesine ve öğrencilerin sportif etkinliklerle adil oyun, liderlik, sosyal sorumluluk, iletişim becerileri vs. özelliklerini de kazanmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Ayrıca fiziksel özelliklerine uygun spor branşlarına yönelerek öğrencilerin ülkeleri uluslararası spor organizasyonlarında temsil etmesini sağlamak amacıyla ilköğretim ve ortaöğretim programlarında ders içerikleri oluşturulmuştur (Pehlivan, 1989). Beden Eğitimi ve spor dersleri ilköğretim birinci kademedeki sınıf öğretmenleri, ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kademesinde branş öğretmenleri tarafından yürütülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Beden eğitimi ve spor dersi programlarının temel amacı fiziksel, bilişsel, psikolojik, sosyal ve devinimsel olarak öğrencilerin gelişimine katkı sağlamaktır. Bu amaçlara ulaşılması için yapılandırılmış eğitim yaklaşımına uygun olarak kazanım ve hareket becerileri hazırlanmıştır. Kazanım ve hareket becerilerinin yapılandırmacı yaklaşımın ilkeleri doğrultusunda yaparak-yaşayarak ve sarmallık içerisinde aşama aşama öğretilmesi amaçlanmıştır. Süreç sonunda öğrencilerin kazanım ve hedeflere hangi düzeyde ulaştığının ölçülmesi gerekmektedir (Fişek, 1980). Bu doğrultuda Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı, ilköğretim ikinci kademesindeki öğrencilerin gelişim dönemlerindeki gereksinimleri ve eğitim öncelikleri dikkate alınarak “Hareket Yetkinliği” ve “Aktif ve Sağlıklı Hayat” olmak üzere iki temel öğrenme ve gelişim alanı üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca beden eğitimi ve spor dersindeki aktivitelerle öğrencilerin öz yönetim, sosyalleşme ve düşünme becerilerini geliştirmek için de birtakım kazanımlar bu öğretim programında yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Öğretim programları kendi içerisinde esnek olabilir. Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre düzenlenen beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı, öğretmenlerin görev yaptığı bölgenin sosyo-kültürel yapısı ve okulun fiziki şartları doğrultusunda eğitim ortamlarını hazırlamasına imkân tanır. Bu öğretim programı, öğretmenlerin hareket becerileri ve sağlıklı yaşam konulu temel başlıklarla ilgili etkinlikleri planlarken esnek olmasına imkân sağlar (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009). Beden eğitimi ve spor öğretmenleri, öğretim programlarını gerekli planlamaları yaparak uygulamaya çalışırlar. Dolayısıyla öğretmenler bu esnekliğe dayanarak uygulamalarını zenginleştirebilir ya da geliştirebilirler. Öğretmenlerin uygulamaya dair etkinlikleri çeşitlendirmesi sahada yaşanacak sorunları ve önerileri de beraberinde doğuracaktır. Bu uygulamalarda öğretmenlerin yaklaşıma dönük yüklemeleri, olayı kavrama biçimi ve öne çıkardığı mesleki yetkinlik de belirleyicidir. Öğretmenlerin öğretim

programlarında yer alan kazanımları ne ölçüde benimsediğini ve uyguladığını belirlemek hem emek ve maddiyat hem de zaman tasarrufu açısından önemlidir (Dikbayır ve Bümen, 2016).

Beden eğitimi ve spor öğretim programı, herhangi bir pilot uygulama yapılmadan resmi müfredat olarak kabul edilip uygulamaya konulması nedeniyle ihtiyaçları ne ölçüde karşılayacağı, olumlu ve olumsuz yönleri, pratikte ne kadar başarılı olduğu konusunda zamana ihtiyaç vardır (Erdoğan ve Öcalan, 2010). Bu nedenle yeni öğretim programına literatür taraması yapıldığında birçok çalışma (Bilir, 2008; Bulca vd., 2014; Demirhan, Türkoğlu, 2016; Erdoğan ve Öcalan, 2010; Işıkgöz, 2015; Kılıçaslan ve Baş, 2020; Özcan ve Mirzeoğlu, 2014; Pehlevan ve Şirin, 2009; Temel ve Kangalgil, 2019; Ünlü ve Erbaş, 2017; Yıldız vd., 2013) yapılmıştır. Ancak yeni beden eğitimi ve spor programının özel amaçlarına yönelik spesifik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerinin özel amaçlarda yer alan becerilere yönelik görüş ve önerileri araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan programın yakın zamanda uygulamaya geçmesi, bu bağlamda program değerlendirme çalışmalarının branş bazında çok fazla çalışılmaması, Bakanlığın program geliştirme uzmanlarının çalışmalarını yeterince paylaşmıyor olması bu çalışmanın motivasyon kaynağını oluşturmuştur. Ayrıca saha uygulamalarında öğretmenlerin ne tür uygulamalara yer verdiği, hangi engellerle karşılaştığı ve güçlendirilmesi için neler önerdiğinin ortaya konulması önemli görülmektedir. Yine araştırmanın nitel yöntemle tasarlanmasının çalışmaya derinlik katması beklenmektedir. Bu durumdan hareketle beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin derslerinde özel amaçlarından 8. maddenin alt amaçları (işbirliği, fair play, doğaya saygı, farklılıklara saygı, iletişim becerileri, liderlik, sosyal sorumluluk) olan kavramlarla ilgili derste yer verdiği uygulamaların neler olduğu, bu uygulamaları yaparken karşılaştığı problemlerin neler olduğu ve bu kavramlara yönelik uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerileri üzerinde durularak literatürdeki eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır.

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretim programında yer alan özel amaçlardan biri olan 8. maddeye (iletişim becerileri, iş birliği, adil oyun (fair play), sosyal sorumluluk, liderlik, doğaya duyarlılık ve farklılıklara saygı becerileri) yönelik beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin görüşlerini saptamaktır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İletişim becerileri ile ilgili sorular:

- İletişim becerilerini geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
- İletişim becerilerini geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
- İletişim becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

2. İş birliğiyle ilgili sorular:

- İş birliğini geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
- İş birliğini geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
- İş birliğini geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

3. Adil oyun (Fair Play) ile ilgili sorular:

- Adil oyunu (Fair Play) geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
- Adil oyunu (Fair Play) geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
- Adil oyunu (Fair Play) geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

4. Sosyal sorumluluk ile ilgili sorular:

- Sosyal sorumluluğu geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
- Sosyal sorumluluğu geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
- Sosyal sorumluluğu geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

5. Liderlik ile ilgili sorular:

- a. Liderliği geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
 - b. Liderliği geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
 - c. Liderliği geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?
6. **Doğaya duyarlılık ile ilgili sorular:**
- a. Doğaya duyarlılığı geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
 - b. Doğaya duyarlılığı geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
 - c. Doğaya duyarlılığı geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?
7. **Farklılıklara saygı ile ilgili sorular:**
- a. Farklılıklara saygıyı geliştirmeye yönelik ne gibi uygulamalara yer veriyorsunuz?
 - b. Farklılıklara saygıyı geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?
 - c. Farklılıklara saygıyı geliştirmeye yönelik uygulamalar yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

2. Metot

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomolojik) ile gerçekleştirilmiştir. Olgubilim (fenomolojik) deseninde, sık kullanılan uygulamaları belirlemek ve araştırmada yer alan katılımcıların dile getirdiği anlamları tanımlayıp açıklamak amaçlanır (Annells, 2006). Olgubilim deseni genellikle bu iki soruya cevap arar: Belirlenen olguya yönelik deneyimler nelerdir? Belirlenen olguya ilgili deneyimlerin kazanıldığı koşullar nelerdir? (Cresswell, 2013). Olgubilim deseni kullanılmasının nedeni beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin kendi deneyimlerine bağlı olarak görüşlerini açıklamaktır (Krueger ve Casey, 2000).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırma grubunda amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde ölçüt olarak beden eğitimi ve spor öğretmeni olması ve ilköğretim okullarında aktif çalışıyor olması esas alınmıştır. Araştırma grubu Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü ilköğretim okullarında görev yapan 20 beden eğitimi ve spor öğretmeninden oluşmuştur. 20 kişiyle sınırlı olması yeterli veriye ulaşılmasındandır. Katılımcı görüşleri tekrara binmeye başladıktan sonra araştırmacılar görüşmeleri sonlandırmıştır.

Tablo 1.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri

Kod	Cinsiyet	Mezuniyet Alanı	Derece	Mesleki Kıdem	Veri Toplama Türü	Görüşme Süresi
Ö1	Erkek	Spor Yöneticiliği	Lisans	4 Yıl	Yazılı kayıt görüşme	24:02
Ö2	Erkek	Antrenörlük	Lisans	5 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	21:02
Ö3	Erkek	Spor Yöneticiliği	Lisans	4 Yıl	Yazılı kayıt görüşme	23:39
Ö4	Erkek	Spor Yöneticiliği	Lisans	3 Yıl	Yazılı kayıt görüşme	16:24
Ö5	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	3 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	23:57
Ö6	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	2 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	21:59
Ö7	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	8 Yıl	Yazılı kayıt görüşme	19:01

Ö8	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	1 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	23:37
Ö9	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	4 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	27:42
Ö10	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	3 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	30:02
Ö11	Erkek	Antrenörlük	Lisans	3 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	25:41
Ö12	Erkek	Antrenörlük	Lisans	7 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	19:02
Ö13	Erkek	Antrenörlük	Lisans	2 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	21:31
Ö14	Erkek	Rekreasyon	Lisans	2 Yıl	Yazılı kayıt görüşme	26:05
Ö15	Erkek	Spor Yöneticiliği	Lisans	2 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	18:44
Ö16	Kadın	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	2 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	17:20
Ö17	Kadın	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	8 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	31:10
Ö18	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	2 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	24:09
Ö19	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	2 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	22:28
Ö20	Erkek	Beden Eğt. Ve Spor Öğrt.	Lisans	18 Yıl	Ses kaydı ile görüşme	41:46

Tablo 1’de araştırmada yer alan katılımcılara yönelik bilgiler verilmiştir. Araştırmaya toplamda 20 öğretmen katılmış olup 2’si kadın diğerleri erkektir. Katılımcıların tamamı lisans düzeyinde mezuniyete sahiptir. Mesleki kıdemleri 1 ile 18 yıl arasında değişmektedir. Katılımcılardan 4’ü antrenörlük bölümünden, 4’ü spor yöneticiliği bölümünden, 1’i rekreasyon bölümünden ve 11’i beden eğitimi v spor öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Beden eğitimi ve spor öğretim programında yer alan özel amaçlardan biri olan 8. maddenin 7 özelliği ile ilgili 3 sorudan oluşan toplamda 21 sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşmeler için hazırlanan formun kapsam geçerliliğini ve amacına uygunluğu için 2 öğretim üyesinin, biçim form geçerliği için yine 1 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Görüşmeler ortalama 20-30 dakika arası planlanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanıldığından ötürü duruma göre görüşmeler 41 dakikaya kadar çıkmıştır. Görüşmeler, öğretmenlerden izin alınarak kayıt cihazına kaydedilmiştir. Ses kaydı vermek istemeyen öğretmenlerle görüşmenin yazılı olarak yapılması teklif edilmiştir. Buna göre 15 katılımcı ile ses kaydı, 5 katılımcı ile yazılı kayıt yapılarak görüşmeler sağlanmıştır.

2.4. Araştırma Yayın Etiği

Araştırmada katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı olarak görüşleri alınmıştır. Kayıt altına aldığımız verilerin katılımcı teyidi sağlanmıştır. Verilerin bilim dışında hiçbir yerde kullanılmayacağı ifade edilmiştir. Katılımcıların kimliğini ifşa edecek bilgiler kendisinden istenmemiştir. Ek olarak Siirt Üniversitesi Etik Kurulundan 26.12.2021 tarih ve 1811 sayılı toplantıyla etik kurul onayı alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin beden eğitimi ve spor dersi müfredatında yer alan 8. maddedeki özel amaçlara doğrultusunda uygulama, engeller ve önerilere yönelik görüşleri belirlemeye çalışan her soru kendi içinde temalandırılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler sırasında elde edilen her veriler deşifre edilmiştir, ardından araştırmanın amaçları doğrultusunda kategorize edilmiştir. Bu çalışmaya katılan öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlar verilmiştir. Kodlanan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar uygulama, problem ve öneriler temalarında ayrı ayrı frekans değerleri oluşturularak analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu analizler sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın amacına yönelik olarak yorumlanmıştır (Bakaç, 2018).

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına katılımcıların özellikleri, veri toplama aracı ve verilerin toplama süreci ayrıntılı olarak paylaşılmıştır. Böylelikle inandırıcılığının artması amaçlanmıştır. Ayrıca bulgularda bolca veriye yer vererek teyit edilebilirliğin artması sağlanmıştır. Bu şekilde güvenilirliğin sağlanmasına gayret edilmiştir. Araştırmanın geçerliğini sağlamak adına kapsam geçerliği ve biçim form geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu şekilde dış geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Çözümlemelerde doğrudan alıntılara yer vererek ve tema oluşturma sürecini ayrıntılı olarak paylaşarak iç geçerliğin sağlanması adına çaba sarf edilmiştir. Araştırmacıların her birinin ayrı ayrı içerik çözümlenmeleri yaptıktan sonra ittifak ederek bulguları temalandırması ile de hem güvenilirlik hem de geçerlik desteklenmiştir.

3. Bulgular

Bu kısımda araştırmanın alt amaçlarına dair bulgular tablolar halinde verilmiştir. Her bir bulgu doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Bulguların sunumunda araştırmanın alt amaçlarına bağlı sıra takip edilmiştir.

Tablo 2.

İletişim becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Doğru iletişim becerileri konusunda eğitsel diyalog kurma	Ö1,Ö2,Ö4,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö17,Ö18,Ö19,Ö20	13
Takım oyunlarına-eğitsel oyunlara yer verme	Ö1,Ö2,Ö4,Ö6,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö15,Ö17,Ö18,Ö19,Ö20	13
Rol-model olma	Ö17,Ö10	2
Sosyalleştirme uygulamaları	Ö4,Ö19	2
Ders işleniş sırasında sorumluluk verme	Ö9,Ö18	2
Kitap okutma	Ö3	1
Eşli çalışma yöntemi	Ö6	1
Puanlama cetvelinde iletişim becerilerine yer verme	Ö16	
Özel bir uygulama yapmadım	Ö5	1

Tablo 2 incelendiğinde iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik en sık uygulamalar ($f = 13$) doğru iletişim becerileri konusunda eğitsel diyalog kurma ve takım sporlarına-eğitsel oyunlara yer verme uygulamalarıdır. Öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ($f=9$) bu uygulamalara birlikte yer vermiştir. Bu konuda diğer uygulamalar oldukça az benzerlik ($f = 2$) göstermektedir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşleri verilmiştir.

Ö9 “Bu konuda öğrenciler kendi aralarında kötü bir üslupla iletişim kurabiliyorlar veya öğretmenlerine karşı aynı üslupla konuşabiliyorlar. Bu anlarda biraz daha sakin kalıp üsluplarının yanlış olduğunu, buna dikkat etmeleri gerektiğini, ses tonunu iyi ayarlaması gerektiğini belirtiyorum. Doğru iletişim becerilerini kazandırmaya çalışıyorum.

Ö18 “Öğrenciler arasında iletişimi kuvvetlendirmek adına derslerde bazen takım oyunlarına bazen de eğitsel oyunlara yer veriyorum. Bu oyunlarda kurduğum gruplarda öğrencilerin birbiriyle etkileşim halinde ve iletişim halinde olmasını sağlıyorum.”

Tablo 3.

İletişim becerilerini geliştirmeye yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Öz güven eksikliğinden kaynaklı iletişimsizlik	Ö4,Ö9,Ö10,Ö12,Ö13,Ö19	6
Karakteristik özellikler	Ö1,Ö2,Ö3,Ö6,Ö7	5
İletişim becerilerinin zayıflığı	Ö14,Ö15,Ö16,Ö17,Ö20	5
Akran zorbalığı-yıkıcı iletişim	Ö2,Ö8,Ö15,Ö18	4
Dil farklılığı sorunu	Ö2,Ö13,Ö16	3
Cinsiyet algısı	Ö6,Ö10	2
Öğrencilerin gereksiz konuşmaları	Ö11,Ö13	2
Yakın arkadaşlarla grup oluşturma	Ö10	1
Öğrencileri yeterli oranda tanımamadan kaynaklı iletişim problemi	Ö20	1

Tablo 3 öğrencilerde iletişim becerilerini geliştirirken öğretmenler tarafından yaşanan en sık problemin ($f=6$) öz güven eksikliğinden kaynaklı iletişimsizlik olduğu görülmektedir. Bu problemin ardından yaşanan en sık problemler ($f=5$) ise öğrencilerin karakteristik özellikleri ve iletişim becerilerinin zayıflığıdır. Akran zorbalığı ise karşılaşılan bir diğer önemli ($f=4$) problemdir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşleri verilmiştir.

Ö2 “Öğrencilerimiz daha çok problem yaratmaya yatkın oldukları için bu durum iletişim becerilerinin de zayıf kalmasına sebep oluyor.”

Ö6 “Maalesef ki öğrenciler arasında cinsiyet ayrımından kaynaklanan bazı anlaşmazlıklar oluyor çünkü çocukların daha önce kız ve erkek ortamında çok sık bulunmalarından dolayı öğrencileri eğitsel oyunlarda karşı cinsle eşleştirdiğim zaman öğrenciler arasında mutlaka bir tartışmanın çıkmasına sebep olabiliyor.”

Ö12 “Bütün öğrencileri derse katmaya çalışıyoruz ancak kendini dersten soyutlamış, kenarda bekleyen, özgüven eksikliği olan çocuk çok var. Bu özgüven eksikliğinden dolayı içine kapanan öğrenci sayısı bir hayli fazla durumda.”

Tablo 4.

İletişim becerilerini geliştirmeye yönelik önerilere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Takım oyunlarına veya eğitsel oyunlara daha fazla yer verilmeli	Ö2,Ö14,Ö15,Ö17	4

Alanında uzman kişilerce çocuklara iletişim becerileri ile ilgili eğitim verilmeli	Ö3,Ö19,Ö20	3
Öğretmenlere görev yaptığı bölgenin dili konusunda eğitim verilmeli	Ö5,Ö19	2
Drama,gösteri vs. uygulamaları yapılmalı	Ö1	1
Spor terimlerinin karşılığı öğretilmeli	Ö5	1
Karma(cinsiyet) gruplar halinde eğitsel oyunlara ağırlık verilmeli	Ö6	1
Tüm branşlar doğru iletişim konusunda ortak hareket etmeli	Ö8	1
Liderlik uygulamalarına ağırlık verilmeli	Ö10	1
Sınav ölçeklerinde iletişim becerilerine yönelik maddeler olmalı	Ö16	1
Öğrenci risk raporunun çıkarılmalı	Ö20	1
Beyanda bulunmadı	Ö4,Ö7,Ö13	3

Tablo 4 incelendiğinde uygulama bölümünde en sık tercih edilen takım oyunlarına veya eğitsel oyunlara daha fazla yer verme uygulaması öneri bölümünde de en sık önerilen ($f=4$) düşünce olmuştur. Bu konuda bir diğer ortak görüş ise ($f=3$) alanında uzman kişilerce çocuklara iletişim becerileri ile ilgili eğitim verilmesi olduğu görülmüştür. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö15 “Ben şöyle bir önerim var; bireysel sporlardan ziyade takım sporlarına yönlendirebilir, öğrencilerin bu şekilde iletişimleri daha kuvvetlenebiliriz.”

Ö1 “Öğrenciler kendi karakteristik özelliklerinin farkına varırsa buna yönelik iletişim becerilerini geliştirebilir. Örneğin mesela ben bizim dersimiz olan beden eğitimi ve spor üzerine drama, gösteri vs. uygulamalar yapabiliriz”

Tablo 5.

İşbirliği becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Takım oyunları ile kolektif hareket etme bilincini oluşturma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,Ö9,Ö11,Ö12,Ö15,Ö16,Ö17,Ö18,Ö20,	14
Parkur ve istasyon şeklinde eğitsel oyunlara ağırlık verme	Ö1,Ö3,Ö4,Ö8,Ö10,Ö11,Ö14,Ö18,Ö19	9
Eğitsel diyaloglar kurma	Ö7,Ö10,Ö13,Ö19,Ö20	5
Karma(cinsiyet) gruplar oluşturma	Ö8,Ö9,Ö10,Ö17	4
Komut yöntemi	Ö6	1

Tablo 5 incelendiğinde işbirliğine yönelik uygulamalar incelendiğinde öğretmenlerin en sık görüş bildirdiği uygulama ($f=14$) takım oyunları ile kolektif hareket etme bilincini oluşturmaya yönelik etkinlikler olduğu görülmüştür. Bu konuda bir diğer önemli ortak görüş ise ($f=9$) parkur ve istasyon

şeklinde eğitsel oyunlara ağırlık verme uygulaması olarak tercih edilmiştir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö1 “İşbirliği konusunda takım sporları yer veriyorum. İstasyon şeklinde parkurlar kuruyorum. Bu istasyon çalışmalarında bir öğrenci işi yarıda bırakır, diğer arkadaş gelir tamamlar, şeklinde çalışmalar yapıyorum.”

Ö9 “Bulduğumuz coğrafyanın kültürel yapısından kaynaklı olarak karşı cinsle etkinlik yapmaya pek gönüllü değiller. Ben işbirliğini daha çok kız ve erkek öğrencileri birbirine kaynaştırmaya, kızlı erkekli işbirliği yapmaya yönelterek birlikte etkinlik yapmalarını sağlamaya çalışıyorum.”

Tablo 6.

İşbirliği becerilerini geliştirmeye yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Yenilgiyi hazmedememe, kazanma hırsından kaynaklı işbirliğini bozma	Ö1,Ö7,Ö10,Ö14,Ö19	5
Cinsiyete dayalı önyargı-ayrışma	Ö5,Ö8,Ö9,Ö10,Ö16	5
Karakteristik özellikler (agresiflik, şımarıklık, içe kapanıklık vs.)	Ö2,Ö10,Ö16,Ö20	4
İşbirliği konusunda isteksizlik-bilgisizlik	Ö3,Ö8	2
Sürekli aynı kişilerle grup kurma isteği	Ö4,Ö15	2
Öğrenciler arasında iletişimsizlik	Ö10,Ö16	2

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin işbirliği becerilerini geliştirme konusunda yaşadığı problemlerin başında ($f=5$) yenilgiyi hazmedememe, kazanma hırsından kaynaklı işbirliğini bozma eyleminin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu problemten sonra yaşanan en sık problem ise ($f=4$) öğrenciler arasında cinsiyete dayalı önyargı-ayrışma düşüncesi olmuştur. Öğrencilerin karakteristik özelliklerinden dolayı işbirliğine yanaşmaması ise ($f=4$) öğretmenlerin karşılaştığı bir diğer önemli problemdir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö2 “Öğrenciler ne pahasına olursa olsun kazanma uğruna bencil davranabiliyor ve işbirliği bozuluyor. Çocuklar karakteristik özelliklerinden dolayı ikili ilişkilerde olsun ya da takım oyunlarında olsun çocukların başına buyruk davranmayı yani sınıfla birlikte hareket etmemeyi tercih ediyor.”

Ö8 “İşbirliğine dayalı oyunları oynatırken çocuklarda özellikle cinsiyete dayalı olan bir gruplaşma söz konusu veya bir ayrışma durumu var. Öğrenciler kızlar futbol oynamaz, erkekler voleybol oynamaz düşüncesiyle bir araya gelmekten kaçınıyor”

Tablo 7.

İşbirliği becerilerini geliştirmeye yönelik önerilere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Takım oyunları ve grup etkinliklerinin sayısı artırılmalı	Ö4,Ö5,Ö6,Ö9,Ö13	5
İstasyon, parkur gibi işbirlikçi öğrenme teknikleri daha sık kullanılmalı	Ö1,Ö13,Ö19	3
İşbirliğini artırmaya yönelik müfredatta değişiklikler yapılmalı	Ö3,Ö4	2
Karakter gelişimine yönelik eğitimler verilmeli	Ö3	1

Yetenek taraması iyi yapılmalı	Ö5	1
Her öğrencinin ortak yapabileceği spor branşlarına yer verilmeli	Ö9	1
Diğer branşlarla işbirliği konusunda koordineli bütüncül bir eğitim sistemi oluşturulmalı	Ö10	1
Öğretmenlere mesleki eğitimler verilmeli	Ö12	1
Düzyer sınıfları oluşturulmalı	Ö16	1
İlköğretim 1. Sınıftan itibaren beden eğitimi ve spor öğretmenleri derslere girmeli	Ö18	1
Öğrenciler örnek olay yöntemiyle takım örnekleri, spor olayları aktararak bilgilendirilmeli	Ö20	1

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin işbirliği becerilerini geliştirmeye yönelik sunduğu öneriler oldukça çeşitlilik göstermiştir. İşbirliği becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar olan “takım oyunları ve grup etkinliklerinin sayısı artırılmalı” ($f=5$) ve “istasyon, parkur gibi işbirlikçi öğrenme teknikleri daha sık kullanılmalı” ($f=3$) düşünceleri öneri bölümünde de en çok dile getirilen öneriler olmuştur. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerin yer verilmiştir.

Ö6 “Eğitsel oyunlarla cinsiyet farklılıkları ortadan kaldırarak işbirliğine yönlendirilebilir. Takım olma duygusunu kazandıracak uygulamalar yapılabilir. Öğrenciler arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasına yönelik oyunlar oynatılabilir.”

Ö9 “İşbirliğini artırma konusunda her öğrencinin yeteneklerinin ortaya çıkarılmasını sağlayan spor branşlarının daha fazla kullanılmasını önerebilirim.” **Ö19** “İşbirliği konusunda istasyon gibi işbirlikçi öğretim yöntemlerine uygun olan eğitsel oyunlara ağırlık verilmesinin çok faydalı olacağını düşünüyorum.”

Tablo 8.

Liderlik becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Doğuştan liderlik özelliklerine sahip öğrencilere liderlik görevi verme	Ö3,Ö6,Ö7,Ö10,Ö12,Ö13,Ö19,Ö20	8
Takım sporlarında-eğitsel oyunlarda liderlik (kaptanlık)	Ö3,Ö4,Ö14,Ö15,Ö16,Ö19	6
Eğitsel oyunlarda doğru liderlik özelliklerinin anlatma	Ö5,Ö7,Ö10,Ö13,Ö17,Ö20	6
Liderliğin öğrenciler arasında belli süre zarfında paylaşılması	Ö1,Ö4,Ö6,Ö14,Ö15	5
Ders işleyişinde belli sorumluluklar verme	Ö2,Ö4,Ö6,Ö11	4
Öz güveni düşük öğrencilere liderlik görevi verme	Ö9,Ö13,Ö17	3
Öğretmenlerin rol-model olması	Ö12,Ö7	2
Herhangi bir uygulama yapmadım	Ö8	1

Tablo 8 incelendiğinde liderlik becerilerine yönelik uygulamalara baktığımızda öğretmenlerin en sık tercih ettiği uygulamanın ($f=8$) doğuştan liderlik özelliklerine sahip öğrencilere liderlik görevi verme düşüncesi olduğu görülmüştür. Bu konuda “takım sporlarında-egitsel oyunlarda liderlik (kaptanlık)” ve “egitsel oyunlarda doğru liderlik özelliklerinin anlatılmalı uygulamaları” aynı frekans değerine sahip ($f=6$) önemli uygulamalardır. En yüksek frekans değerine sahip uygulamanın tersi bir uygulama şekli olan liderliğin öğrenciler arasında belli süre zarfında paylaştırılması uygulaması da öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu olarak ($f=5$) tercih edilmiştir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö3 “Ben lider olabilecek karakterde olan çocukları seçiyorum. Yani takımı destekleyebilen, takıma moral-motivasyon olarak güçlendirebilen, aynı zamanda size yardımcı olabilen öğrencilerden seçerek dersin işlenişini kolaylaştırıyorum.”

Ö19 “Okul olarak her sene okul sporlarına katılırız. Okul sporlarına katılmadan önce takım olarak yaptığımız çalışmalarda bir takım lideri seçme durumundayım. Bu konuda takımdaki bütün öğrenciler kaptan olmak istiyor ancak ben en uygun olan lideri seçiyorum.”

Tablo 9.

Liderlik becerilerini geliştirmeye yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Akran zorbalığı,hakaret, vs. olumsuz davranışlar	Ö1,Ö2,Ö5,Ö6,Ö9,Ö10,Ö11,Ö17,Ö18, Ö19,Ö20	11
Öğrenciler arasındaki rekabetten kaynaklı sorunlar(Kin, nefret, öfke vs.)	Ö3,Ö7,Ö12,Ö13,Ö15,Ö16	6
Bireysel hareket etme-ego	Ö2,Ö5,Ö6,Ö18	4
Öz güven eksikliği, isteksizlik	Ö4,Ö13,Ö14	3
Lider öğrencinin sorumsuz olması	Ö7	1

Tablo 9’da liderlik becerilerini geliştirme uygulamaları sırasında karşılaşılan en önemli problemin ($f=11$) akran zorbalığı, hakaret, vs. olumsuz davranışlar olduğu gözlemlenmiştir. Bu problemin ardından öğretmenlerin önemli bir çoğunluğunun karşılaştığı bir diğer önemli problem ise ($f=6$) öğrenciler arasındaki rekabetten kaynaklı sorunlar (kin, nefret, öfke vs.) olduğu görülmüştür. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö2 “Görev verdiğim çocuklardan bazılarında “İşte hoca beni çok seviyor, ben olmazsam sınıfın düzenini sağlayan olmaz, sınıfa düzen veren kişi benim” gibi kendini vazgeçilmez olarak görüp gereksiz bir hava atma durumu söz konusu olabiliyor. Bazen bu konuda daha ileriye gidip arkadaşlarına da aşağılayıcı bir şekilde yaklaşır, kötü sözler söyleyebiliyorlar.”

Ö6 “Çoğunlukla lider seçtiğim öğrencilere karşı kin ve nefret duygusu oluşuyor. Lider seçtiğim öğrenciye karşı çıkararak kendilerinin lider olması gerektiğini söylüyorlar.”

Tablo 10.

Liderlik becerilerini geliştirmeye yönelik önerilere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Egitsel oyunlarda doğru liderlik becerileri anlatılmalı	Ö8,Ö14,Ö17	3
Teorik olarak liderlik eğitimleri verilmeli (seminer, örnek olay vs.)	Ö13,Ö18,Ö19	3
Liderlik bütün öğrencilere paylaştırılmalı	Ö1,Ö5,Ö15	3

Takım oyunları-müsabakalarda lider öğrencilerin liderlik becerileri geliştirilmeli	Ö10,Ö16	2
Liderlik eğitiminden önce öğrencilerin diğer özellikleri (saygı, özgüven, iletişim becerisi vs.) geliştirilmeli	Ö2	1
Takım oyunlarında görev paylaşımı yapılmalı (kolektif liderlik)	Ö4	1
Spor dallarında yeteneği olan öğrencilere rol-model olabilmesi için liderlik görevi verilmeli	Ö9	1
Liderlik özelliklerinin geliştirilmesi için müsabaka sayısı artırılmalı	Ö16	1
Beyanda bulunmadı	Ö3,Ö6,Ö7,Ö11,Ö12,Ö20	6

Tablo 10 incelendiğinde liderlik becerilerine yönelik önerilerin en çok ($f=3$) “eğitsel oyunlarda doğru liderlik becerileri anlatılmalı”, “teorik olarak liderlik eğitimleri verilebilir(semi-ner, örnek olay vs.)” ve “liderlik bütün öğrencilere paylaştırılmalıdır” olduğu görülmektedir. Bu konuda öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ise ($f=6$) herhangi bir öneride bulunmamıştır. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö5 “Derlerde veya etkinliklerde tek bir lider olmamalı, liderlik takım içerisinde birden fazla kişiye verilmelidir. Oyuncular arasında görev paylaşımı yapılmalı ve kolektif liderlik anlayışı benimsenmelidir.” **Ö18** “Liderlikle ilgili kısa filmler, örnek olaylar, tarihe damga vurmuş kişilerin hayatı izletilerek teorik eğitimler verilebilir.” **Ö8** “Öğrencilere eğitsel oyunlarda demokratik liderlikle ilgili bilgiler vermeye çalışırım.”

Tablo 11.

Sosyal Sorumluluk Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Uygulamalara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Frekans Değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Spor malzemesi sorumluluğu verme	Ö2,Ö3,Ö9,Ö13,Ö14,Ö16,Ö17,Ö20	7
Doğaya, çevreye, farklılıklara yönelik sorumluluk alma uygulamaları yapma	Ö1,Ö6,Ö8,Ö10,Ö12,Ö15,Ö18	7
Takım oyunlarında-eğitsel oyunlarda sorumluluk verme	Ö2,Ö4,Ö8,Ö9,Ö11,Ö19,Ö20	7
Sorumluluk alma bilincinin öğretilmesi	Ö4,Ö7,Ö14,Ö15,Ö16,Ö19	6
Öz güveni düşük olan öğrencilere sorumluluk verme	Ö3,Ö4,Ö14	3
Akran ilişkilerini kullanarak sorumluluk verme	Ö5	1
Rehberlik servisiyle işbirliği yapma	Ö14	1
Öğretmenin rol-model olması	Ö20	1

Tablo 11 incelendiğinde sosyal sorumluluk becerilerine yönelik uygulamalara baktığımızda ilk üç sıradaki “spor malzemesi sorumluluğu verme”, “doğaya, çevreye, farklılıklara yönelik sorumluluk alma uygulamaları” ve “takım oyunlarında-eğitsel oyunlarda sorumluluk verme” uygulamaları aynı frekans değerine ($f=7$) sahiptir. Bu durum öğretmenlerin çoğunluğunun ($f=10$) birden fazla uygulamaya

yer verdiğini göstermektedir. Bu konuda bir diğer çoğunluğa sahip uygulama ise ($f=6$) sorumluluk alma bilincinin öğretilmesi, olduğu görülmüştür. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö6 “Sosyal sorumluluk olarak okulun temizliği sık sık çevre temizliği yapıyoruz. Çevrenin kirletilmemesi gerektiğini anlatıyorum. Doğaya saygılı olmamız gerektiğini öğretmeye çalışıyorum.” **Ö16** “Sorumluluk Alma konusunda öğrencilere okuldaki spor malzemelerine sahip çıkma, bunları koruma gibi görevler veriyorum.”

Ö14 “Öğrencilerin topluma duyarlı birer birey olması adına önce bu konuları hatırlatıyorum. Daha sonra eğitsel oyunlarda çocukların sosyalleşmeleri adına sorumluluk vererek bu becerinin yani sorumluluk bilincinin kazandırılması adına etkinliklerde bulunuyorum.”

Tablo 12.

Sosyal sorumluluk becerilerini geliştirmeye yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Sorumluluk bilincinin eksikliği	Ö3,Ö5,Ö8,Ö10,Ö11,Ö13	6
Karakteristik özelliklerin sorumluluk görevini yerine getirmede olumsuz etkisi	Ö3,Ö6,Ö10,Ö15,Ö17	5
Ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzı	Ö6,Ö7,Ö14,Ö17	4
Sorumluluk almaktan kaçınma- girişken olmama	Ö2,Ö4,Ö12,Ö14	4
Pandeminin etkisi	Ö2,Ö14	1
Sorumluluk konusunda bazı öğrencilere pozitif ayrımcılık yapıldığı düşüncesi	Ö5	1
Herhangi bir problem yaşanmadı	Ö9,Ö16,Ö19,Ö20	4

Tablo 12 incelendiğinde bu konuda öğretmenlerin karşılaştığı en sık problemin ($f=6$) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin karakteristik özelliklerinden dolayı yaşanan problemler ise ($f=5$) bir diğer önemli problem olarak gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin önemli bir çoğunluğunun karşılaştığı “ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzı” ile “sorumluluk almaktan kaçınma- girişken olmama” problemleri ise aynı frekans değerlerine ($f=4$) sahiptir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö10 “Her aile çocuğu aynı şekilde yetiştirmiyor. Bu sebeple bazı öğrenciler verilen sorumlulukları yerine getirme konusunda art niyetli davranabiliyor.” **Ö17** “Bazı öğrenciler “okulda bu spor malzemeleri olmak zorunda veya devlet bu malzemeyi temin etmek zorunda” diye düşündüklerinden dolayı malzemeleri hor kullanabiliyor.” **Ö11** “Okulda en çok sıkıntı yaşadığım konu sorumluluktur. Öğrencileri serbest zaman etkinliği olarak özgür bıraktığım vakitlerde malzemeler tahrip ediliyor, verilen sorumlulukları yerine getirilmiyor.”

Tablo 13.

Sosyal sorumluluk becerilerini geliştirmeye yönelik önerilerine ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Sorumluluk alma bilincini geliştirme konusunda teorik eğitimler verilmeli (seminer, örnek olay vs.)	Ö1,Ö13,Ö15,Ö16,Ö19	4
Takım oyunları-eğitsel oyunlarda sorumluluk alma bilincini geliştirebilir	Ö2,Ö9 Ö11,	3

Sorumluluk alma bilincinin aşılınması için ailelere eğitim verilmeli	Ö10,Ö19	2
Sosyal sorumluluk projelerine önem verilmeli	Ö13,Ö14	2
Öğrencilerin sorumluluk alma isteğinin artırılması için iletişim becerilerine önem verilmeli	Ö4	1
Her sınıfa özel malzeme temin edilmesi öğrencilerin sorumluluk alma girişimini geliştirebilir	Ö5	1
Sorumluluk eğitiminde kurum veya kuruluşlarla işbirliği yapılmalı	Ö7	1
Öğrencilerin sorumluluk alabilecekleri etkinliklere (DYK, egzersiz kursları vs.) ağırlık verilmeli	Ö20	1
Beyanda bulunmadı	Ö3,Ö6,Ö8, Ö12,Ö17,Ö18	6

Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin en sık önerdiği uygulamanın ($f=4$) “sorumluluk alma bilincini geliştirme konusunda teorik eğitimler verilmelidir (seminer, örnek olay vs.)” olduğu görülmektedir. Bu konuda karşılaşılan diğer problemler ise “sorumluluk alma bilincinin aşılınması için ailelere eğitim verilmeli” ve “sosyal sorumluluk projelerine önem verilmeli” şeklindedir. Bu iki problem aynı frekans değerine ($f=2$) sahiptir. Bu konuda öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ($f=6$) herhangi bir öneride bulunmamıştır. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö20 “Sosyal sorumluluk konusunda her okulun bünyesinde daha çok takım çıkarılmasını, öğrencilerin daha çok takım sporları ile uğraşmasını, takım sporlarında seçilmeyen öğrenciler için de ayrı çalışmalar yapılmasını öneriyorum.”

Ö19 “Çocuklarda sorumluluk duygusunu geliştirmeye yönelik, nasıl sorumluluk almaları konusunda öğretmenlere ve ailelere eğitim verilip, seminer verilebilir.” **Ö13** “Öğrencilere bu konuda yapılmış olan çalışmalarını, aktiviteler teorik olarak aktarılarak öğrencilerin bu konuda sorumluluk bilinci sahibi olmaları sağlanabilir.”

Tablo 14.

Fair play becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerler

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Eğitsel oyunlar, takım sporları veya müsabakalarda fair play düşüncelerini benimsetecek uygulamalar yapma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö7,Ö8,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö16,Ö17,Ö18,Ö20	13
Etkinlikler sırasında eğitsel diyaloglar kurma(saygı, adil oyun, centilmence davranış vs.)	Ö1,Ö3,Ö5,Ö6,Ö8,Ö9,Ö10,Ö14,Ö15,Ö19,Ö20	11
Teorik olarak fair play ilkleri hakkında bilgi verme	Ö1,Ö4,Ö5	3

Tablo 14 incelendiğinde fair play becerilere yönelik uygulamalar oldukça homojen bir yapıya sahiptir. Şöyle ki bu konuda sadece üç uygulama dile getirilmiştir. Bu uygulamaların başında ($f=13$) “eğitsel oyunlar, takım sporları veya müsabakalarda fair play düşüncelerini benimsetecek uygulamalar yapma” uygulaması yer almaktadır. Bu uygulamadan sonra öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ise ($f=11$) “etkinlikler sırasında eğitsel diyaloglar kurma (saygı, adil oyun, centilmence davranış vs.)” uygulamasını tercih etmiştir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö1 “Derlerde fair play ruhunu çocuklara anlatarak, gerek uygulamalı gerekse teorik bir şekilde (video, film, seminer şeklinde olabilir) çocuklara aşlamaya çalışabiliriz.” **Ö9** “Öğrencilere oyunlar sırasında doğru davranışların nasıl olması gerektiğini, sürekli güçlü arkadaşlarınızın aynı takımda olmasının oyundan zevk almalarına engel olacağını aktarıyorum.” **Ö13** “Genellikle spor müsabakalarında ben hem oyun oynadığı sırada hem de mola da çocuklarla konuşurum. Maç esnasında yanlış bir hareket olmuşsa bunu dile getiririm.”

Tablo 15.

Fair play becerilerini geliştirmeye yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerler

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Kazanma hırsı-fanatizm	Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10, Ö11,Ö12,Ö13,Ö17,Ö18,Ö20	14
Fair play ilkelerine aykırı davranışlar (hile, kötü söz, kötü davranış, saygısızlık)	Ö2,Ö8,Ö9,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14, Ö18,Ö19,Ö20	10
Çevresel etmenler- ailelerin yetiştirme tarzı	Ö1,Ö3,Ö7	3
Kendi düşüncesine kural yaratma	Ö2	1
Medyanın kötü algısı	Ö10	1
Herhangi bir problem yaşamadım	Ö16	1

Tablo 15 incelendiğinde fair play becerilerine yönelik uygulamalarda karşılaşılan en sık problemin ($f=14$) kazanma hırsı-fanatizm düşüncesi olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bu konuda yaşadıkları bir diğer önemli problem ise ($f=10$) fair play ilkelerine aykırı davranışlar (hile, kötü söz, kötü davranış, saygısızlık) olarak tespit edilmiştir. Bu konuda öğretmenlerin çoğunluğu ($f=7$) ilk iki sıradaki problemlerle ortak olarak karşılaşmıştır. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö20 “Çocuklar oyun oynarken kazanma hırsının vermiş olduğu hazla arkadaşını düşürüyor ve ardından ben düşürmedim diyor. Yapılan müdahalenin fiziksel anlamda nizami olduğunu öne sürüyor.” **Ö7** “Çocuklar kendi aralarında futbol maçı yapıyor ve kazanan kaybedene takıma kazanmanın getirdiği hazla bazen hoş olmayan davranışlarda bulunup kötü sözler söyleyebiliyorlar.”

Tablo 16.

Fair play becerilerini geliştirmeye yönelik önerilere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerler

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Fair play konusunda teorik olarak bilgilendirme (seminer, örnek olay vs.)	Ö2,Ö6,Ö13,Ö15,Ö17,Ö19,Ö20	7
Takım oyunları veya eğitsel oyunlarda Fair play uygulamalarına ağırlık verilmeli	Ö1,Ö2,Ö3,Ö6	3
Ailelere çocukların yetiştirilmesi konusunda eğitimler verilmeli	Ö1,Ö3	2
Beden eğitimi ve spor ders saatleri artırılmalı	Ö10,Ö19	2
Empati becerisini geliştirmeye yönelik eğitim verilmeli	Ö12	1

Turnuva, bahar şenliği gibi uygulamaların artırılması	Ö16	1
Medya organları fair play ilkeleri hakkında bilgilendirme konusunda etkili kullanılmalı	Ö18	1
Beyanda bulunmadı	Ö4,Ö5,Ö7,Ö8,Ö9,Ö11,Ö14	7

Tablo 16 incelendiğinde fair play becerilerine yönelik önerilerin başında ($f=7$) “Fair play konusunda teorik olarak bilgilendirme (seminer, örnek olay vs.)” önerisi gelmemektedir. Bu konuda öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ise ($f=3$) “takım oyunları veya eğitsel oyunlarda fair play uygulamalarına ağırlık verilmeli” önerisinde bulunmuştur. Bu konuda öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ($f=7$) herhangi bir öneride bulunmamıştır. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö3 “Aslında çocuklardan ziyade belki de önce ailelerin bilinçlenmesi lazım. Bu konularda çocuklardan çok ailelere eğitimlerin verilmesi, ailelerin yeteri kadar bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” **Ö1** “Adil oyun üzerinde eğitsel oyunlara daha fazla ağırlık verilmelidir. Müsabaka anında da çocuklarının arkadaşlarını yerden kaldırmamasını, küfürsüz ve kötü sözsüz bir üslup kullanmasını öğretmeye çalışmalıyız.”

Tablo 17.

Farklılıklara saygı becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan uygulamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Farklılıklara(cinsiyet, engellilik, dezavantaj vs.) yönelik eğitsel oyunlar ve takım sporları	Ö2,Ö4,Ö5,Ö8,Ö12,Ö13,Ö14,Ö15,Ö16,Ö17	10
Öğrencilerle eğitsel diyaloglar kurma	Ö4,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö14,Ö15,Ö17,Ö19	10
Cinsiyetçi spor algısını değiştirmeye yönelik uygulamalar yapma	Ö6, Ö9, Ö13,Ö14,Ö17,Ö18	6
Farklılıklara saygı konusunda rehberlik servisiyle işbirliği yapma	Ö1,Ö3,Ö5,Ö14,Ö20	5
Çocukların farklılık hissetmemesi için özel bir uygulama yapmıyorum	Ö1,Ö11	2
Özel eğitim sınıflarında eğitim verme	Ö20	1

Tablo 17 incelendiğinde farklılıklara (cinsiyet, engellilik, dezavantaj vs.) yönelik eğitsel oyunlar ve takım sporları ile öğrencilerle eğitsel diyaloglar kurma uygulamaları öğretmenler tarafından en sık ($f=10$) tercih edilmiştir. Bu uygulamaların ardından öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ise sporda cinsiyetçilik algısını değiştirmeye yönelik uygulamalar ($f= 6$), farklılıklara saygı konusunda rehberlik servisiyle işbirliği ($f=5$) uygulamalarına yer verdiği görülmüştür. Bu konuda öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu ($f=11$) birden fazla görüş bildirmiştir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö11 “Ben bu farklılığı olan öğrencileri eğitsel oyunlara katmaya çalışıyorum. Çocuklar başlarda bu oyunlarda çekinir ancak ben bu konu üzerinde ısrar ettiğim vakit o çekinceleri üstüne atar ve katılmaya çalışır.”

Ö13 “Özellikle cinsiyete dayalı spor düşüncesine karşı olarak derslerde sürekli uygulamalar yapıyorum. Genellikle grupları kız-erkek karma şekilde zorunlu olarak etkinlik yapmalarına mecbur kılıyorum.” **Ö8** “Bu

konuda derslerimde genellikle öğrencilerle sürekli diyaloglar kurarak engelli öğrencilerimize yönelik yapılan olumsuz davranışların önüne geçmeye planlıyorum.”

Tablo 18.

Farklılıklara saygı becerilerine yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Olumsuz davranışlar (yadırgama, alay etme, hor görme, saygı duymama vs.)	Ö2,Ö3,Ö4,Ö8,Ö9,Ö11,Ö12,Ö13,Ö15,Ö19	10
Etnik köken, kültür ve dil farklılığı	Ö2,Ö4,Ö9,Ö10,Ö16,Ö18,Ö20	7
Cinsiyetçi spor algısı	Ö6,Ö13,Ö14,Ö17,Ö18,Ö19	6
Fiziksel farklılıklar sorunu	Ö8,Ö16,Ö19	3
Eğitsel oyunlarda pozitif ayrımcılığa karşı çıkma	Ö7,Ö11	2
Homofobik düşünceler	Ö1,Ö20	2
Takım oyunları-müsabakalar sırasında saygının yitirilmesi	Ö8	1
Medyanın olumsuz etkisi	Ö10	1
Herhangi bir problem yaşamadım	Ö5	1

Tablo 18 incelendiğinde farklılıklara saygı becerisine yönelik yaşanan problemlere bakıldığında öğretmenlerin en sık yaşadığı sorunun ($f=10$) öğrencilerin sergilediği olumsuz davranışlar (yadırgama, alay etme, hor görme, saygı duymama vs.) olduğu görülmüştür. Bu ana problemten sonra en sık rastlanılan sorun ($f=7$) ise öğrencilerin etnik köken, kültür ve dil farklılığından kaynaklı sorunlardır. Bu sorunların dışında cinsiyetçi spor algısı problemi uygulama kısmındaki cinsiyetçi spor algısını değiştirmeye yönelik uygulamalarla aynı frekans değerine ($f=6$) sahiptir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerin yer verilmiştir.

Ö19 “Hem engelli öğrencilerin arkadaşlarına yönelik olumsuz davranışları hem de diğer öğrencilerin engelli öğrencilere karşı olumsuz davranışları konusunda sıkıntılar yaşadım.”

Ö2 “Etnik köken farklılığından kaynaklı sorunları fazlasıyla yaşıyorum. Her sınıfta 4-5 tane Suriyeli öğrenci var ve bunların çoğu Türkçeyi çok az konuşabiliyor. Bu sebepten dolayı oyunlarda bu öğrencilerle iyi anlaşamadıkları için bu öğrencileri dışlama problemi söz konusu oluyor”

Tablo 19.

Farklılıklara saygı becerilerini geliştirmeye yönelik önerilere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Öğrencileri empati kurma, farklılıklara saygı duyma konusunda teorik olarak bilgilendirme	Ö1,Ö2,Ö5,Ö8,Ö11,Ö20	6
Ailelere farkındalık eğitimi verilmeli	Ö3,Ö10,Ö18	3
Rehberlik servisiyle etkili işbirliği yapılmalı	Ö2,Ö19	2
Okullarda özel eğitim grupları oluşturulmalı	Ö3,Ö19	2
Okullar arası paralimpik oyunlar düzenlenmeli	Ö12,Ö13	2

Farklılıklara yönelik eğitsel oyunlara ağırlık verilmeli	Ö14,Ö17	2
Öğretmenler rol-model olmalı	Ö4	1
Ana okulundan itibaren müfredatlarda ders olarak yer almalı	Ö13	1
Engelli sporcular okullara davet edilmeli	Ö12	1
Homofobik düşüncelere karşı bilgilendirme eğitimi verilmeli	Ö20	1
Beyanda bulunmadı	Ö6,Ö7,Ö9,Ö15,Ö16	5

Tablo 19 incelendiğinde öğrencileri empati kurma, farklılıklara saygı duyma konusunda teorik olarak bilgilendirmeye yönelik öneriler en fazla görüş birliği ($f=6$) oluşturan düşüncedir. Bu konuda katılımcıların görüşleri uygulama ve problem kısmına göre daha heterojen bir yapıya sahiptir. Bu konuda öğretmenlerin önemli bir bölümü ($f=5$) herhangi bir görüş belirtmemiştir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö3 “BEP’li öğrencilerin birçoğunda uzmanlık gerektiren durumlar söz konusu olabiliyor. Bu yüzden rehberlik servisi ile birlikte koordineli hareket edip tamamen onların yönlendirmesiyle bir takım uygulamalar yapılabilir.”

Ö12 “Okullarda ve okullar arası paralimpik etkinlikler yapılabilir özel öğrencilere yönelik turnuvalar düzenlenebilir.” **Ö13** “Çocuklara küçüklükten itibaren fiziksel, zihinsel, ırk ayrımının aslında hiç önemli olmadığını, önemli olan şeyin insanca davranışlar sergilemek gerektiğini anlatmaya çalışırsak daha başarılı olabileceğimizi düşünüyorum.”

Tablo 20.

Doğaya saygı becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Doğaya saygı konusunda öğrencileri bilinçlendirmeye yönelik eğitsel diyaloglar kurma	Ö1,Ö3,Ö4,Ö7,Ö8,Ö10,Ö12,Ö13,Ö14,Ö19,Ö20	11
Ağaç dikme veya sebze ekme ve bakımını yapma	Ö1,Ö2,Ö6,Ö9,Ö15,Ö16,Ö18,Ö19	8
Çevre temizliği yapma	Ö1,Ö2,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö10,Ö11	8
Rol-model olma	Ö4,Ö5,Ö7,Ö10,Ö11,Ö12,Ö17	7
Doğa gezisi yapma	Ö14,Ö20	2
Hayvanlara yiyecek-içecek verme	Ö1	1
Turnuvalarda maç sonrası saha temizliği	Ö17	1
İller arası turnuvalar sonrası tarihi yerlere gezi düzenleme	Ö20	1

Tablo 20 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu ($f=15$) doğaya saygı becerilerine yönelik birden fazla uygulama yaptığı görülmüştür. Öğretmenler doğaya saygı konusunda en çok ($f=11$) doğaya saygı konusunda öğrencileri bilinçlendirmeye yönelik eğitsel diyaloglar kurma uygulamalarına yer vermiştir. Bu konuda “ağaç dikme veya sebze ekme ve bakımını yapma” ile “çevre temizliği yapma

uygulamaları” aynı frekans değerine ($f=8$) sahiptir. Bu uygulamaların dışında bir diğer çoğunluğa sahip uygulama ise ($f=7$) öğretmenlerin rol-model olması uygulamasıdır. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerin yer verilmiştir.

Ö4 “Biz bu konuda gerek öğretmenler gerek veliler olarak öğrencilere rol model olmak zorundayız. Ben şahsım adına öğrencilere doğaya saygıyı, sevgiyi aşılama adına derslerde rol model olmaya çalışıyorum.”

Ö9 “Öğrenciler zamanla bu çevre temizliğinin bilincine varmış artık çöpleri kendileri topluyor ve bir öğretmen kontrolünde kendiliğinden yakıyorlar. Ayrıca her dönem okulda çocuklarla mevsimine göre ağaç dikimini ve belirli aralıklarla öğrencilerle bakımını yapıyoruz.”

Tablo 21.

Doğaya saygı becerilerini geliştirmeye yönelik yaşanan problemlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Öğrencilerin çevreyi kirletme eğilimi	Ö2,Ö3,Ö4,Ö7,Ö8,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö17,Ö19	11
Öğrencilerin doğayı tahrip etmesi	Ö4,Ö5,Ö11,Ö12	4
Ailenin yetiştirme tarzı	Ö7,Ö10,Ö13	3
Çevre temizliğinden sonra başka grubun çevreyi kirletmesi	Ö2	1
Hayvanlara saygı konusunda bilinçsizlik	Ö18	1
Herhangi bir problem yaşamadım	Ö1,Ö6,Ö9,Ö15,Ö16,Ö20	6

Tablo 21 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğrencilerde karşılaştığı problemin ($f=11$) öğrencilerin çevreyi kirletme eğilimi olduğu görülmüştür. Bu konuda problem yaşamayan öğretmenlerin sayısının ($f=6$) diğer yaşanan probleme göre fazla olması dikkat çekmektedir. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö14 “Doğaya saygı konusunda en önemli problem çevre kirliliği problemidir. Biz öğrencilerimizde bu konuda sıkıntılar yaşıyoruz.” **Ö7** “Çevreyi temiz tutma alışkanlığı aileden gelmediği zaman çocuklarda bu sorun yaşıyoruz. Çocuklara ailelerinden edinemediği çevre bilincini sonradan aşılama zor oluyor.” **Ö12** “Çevre bilinci gelişmemiş öğrenciler oyun oynarken veya koşarken ağaç dallarını kırmaya çalışıyor, ağaç yapraklarından kendilerine oyun aleti yapıyor.”

Tablo 22.

Doğaya saygı becerilerini geliştirmeye yönelik önerilere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerleri

Temalar	Katılımcı Kodları	f
Ağaç dikme etkinlikleri yapılmalı	Ö4,Ö6,Ö9,Ö15,Ö16,Ö17,Ö19	7
Doğa yürüyüşleri yapılmalı	Ö5,Ö9,Ö12,Ö13,Ö14,Ö19,Ö20	7
Doğaya saygı konusunda teorik çalışmalar yapılmalı (seminer, örnek olay vs.)	Ö2,Ö12,Ö15,Ö17,Ö19	5
Okul dışında çevre temizliği yapılmalı	Ö4,Ö6,Ö8,Ö17	4
Ailelere doğaya saygı konusunda eğitimler verilmeli	Ö6,Ö18	2

Her sınıfın bir bahçesi veya ağacı olabilir	Ö5	1
Çocuklara hayvan sevgisini aşılacak adına her okul bir veya birkaç hayvan sahiplenilmeli	Ö1	1
Okul dışındaki çevresel faktörlere karşı önlem alınmalı	Ö10	1
Bisiklet yarışları etkinlikleri düzenlenmeli	Ö14	1
Müfredata zorunlu doğa etkinlikleri uygulamaları eklenmeli	Ö20	1
Beyanda bulunmadı	Ö3,Ö7,Ö11	3

Tablo 22 incelendiğinde doğaya saygı becerisini geliştirme adına ilk iki öneri olan ağaç dikme etkinlikleri yapılabilir ve doğa yürüyüşleri yapılabilir uygulamaları aynı frekansa ($f=7$) sahiptir. Bu konuda öne çıkan bir diğer öneri ise önemli bir çoğunluğa sahip olan ($f=5$) “doğaya saygı konusunda teorik çalışmalar yapılmalı (seminer, örnek olay vs.)” uygulaması olduğu görülmüştür. Aşağıda bulgularla ilgili bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Ö15 “Duyarlı öğrencilerle beraber fidan diktik. Doğaya saygıyı artırmak adına bu tarz etkinlikler yaparak öğrencilerde doğa bilincini üretebiliriz.” **Ö20** “Okulların başka illerdeki okullarla turnuvalara katılırken çocukların gittiği illerdeki doğal güzellikleri gezmesine yönelik etkinliklerle doğa bilincinin gelişmesi sağlanabilir.”

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Beden eğitimi ve spor öğretim programında yer alan 8. maddeye ilişkin bulgular temalar halinde incelenmiştir. Her bir temada uygulama örnekleri, engeller ve öneriler birlikte değerlendirilerek tartışılmıştır.

Araştırmamıza göre öğretmenler öğrencilerde iletişim becerilerini geliştirmek adına öncelikle takım oyunlarına yer verdiği görülmüştür. Bu kapsamda öğretmenlerin oyunlarda eğitsel diyalogların kurulması gerektiğini belirterek bu şekilde iletişim becerilerinin geliştireceğini önermiştir. Kocaman’a (2006) göre öğretmenler öğrencileriyle iletişim kurarken öğrencilerini bir yetişkin gibi görmesi, göz teması kurması, akıcı ve yalın bir dil kullanması kullanması gerekir. Bu anlamda bakıldığında oyun içerisinde özellikle takım oyunları içerisinde etkili iletişim becerilerinin uygulanacağı geniş bir alan olduğu söylenebilir.

Öğrencilerde işbirliğini ve ortak hareket etme becerisini geliştirmek adına öğretmenlerin sıklıkla öne çıkardığı uygulamaların ve dile getirdikleri önerilerin çoğunlukla parkur istasyon gibi işbirliğine dayalı öğretim tekniklerini kullanmak olduğu görülmüştür. Böylelikle takım sporlarında ve eğitsel oyunlarda öğrencilerin işbirliğine yönelik becerilerini geliştirmek hedeflenmiştir. Dülger’e (2006) ve Senemoğlu’na (2012) göre işbirliğine dayalı öğretim tekniklerini kullanmak öğrencilere özgüven kazandırması öğrencilerin birlikte hareket etmesi ve grubun başarısı için yardımlaşması adına önemlidir. Öte yandan bu becerinin geliştirilmesindeki engellere baktığımızda ise öğrencilerin kazanma hırsının ve karşı cinsle işbirliği yapmak istememesinin ön planda olduğu görülmüştür. Gelişim dönemine ait özellikler (somut işlem dönemi) göz önünde bulundurulduğunda toplumsal cinsiyete ilişkin rollerin bu dönemlerde oturması haliyle öğrencileri olumsuz etkileyecektir. Cinsiyet rollerinin öne çıkmayacağı, etkinliklerin cinsiyet için ayırt edici olmayacağı etkinliklerin planlanması bu yaş grubundaki çocuklar için önemlidir.

Liderlik becerisini geliştirmeye yönelik olarak öğretmenler genellikle takım sporlarında ve eğitsel oyunlarda doğuştan liderlik özelliklerine sahip öğrencilere görev vermiştir. Çağdaş liderlik yaklaşımlarına göre liderliğin sonradan kazandırılacağı, liderlik davranışlarının geliştirileceği gerçeği

göz önünde bulundurulduğunda sınıftaki tüm öğrencilerin kendi içinde lider olabileceği proaktif etkinliklere odaklanmak gerektiği söylenebilir. Öğretmenlerin bu konudaki önerileri ise daha çok liderlik özelliklerine yönelik teorik eğitimlerin verilmesi gerektiği olmuştur. Ancak bu önerinin çok fazla işlevsel olacağını düşünmüyoruz nitekim eğitimde yaparak yaşayarak öğrenmelerin daha etkili sonuçlar verdiği, yapılandırıcılığın doğasında bireyin kendi deneyimlerinin öne çıktığı kabulü ağır basmaktadır. Weir'in (2014) yaptığı araştırmalar sonucu liderlik görevi verilen kişilerin problem çözme, grubu amaçlarına yönelik yönlendirme, özgüvenlerini geliştirme gibi özelliklerinin geliştiği görülmüştür. Öte yandan katılımcıların yaşadığı en önemli problem ise liderlik uygulamaları sırasında öğrencilerin kendilerini liderlik rollerine fazla kaptırıp akran zorbalığı yapmasıdır. Bu yönüyle etkinliklerin sınırlılığı doğmaktadır. İşbirliği, adil oyun ve iletişim gibi diğer sosyal unsurlar birbirini destekler niteliktedir. Birlikte değerlendirildiğinde etkinlikler doğru yönetilirse bu kaygıların büyük oranda izole olacağı söylenebilir.

Sosyal sorumluluk konusunda katılımcıların büyük çoğunluğunun herhangi bir çalışma yapmadığı ve sadece okul kurallarına yönelik sorumluluk uygulamalarını desteklediği tespit edilmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerinin ders bağlamında karşılaştığı sorunlardan bazıları öğrencilerin ders araç gereçlerine karlı sorumsuzluğu olmaktadır. Öğrencilerin spor malzemelerini koruma, eğitsel oyunlarda sorumluluklar verme gibi uygulamalarla bu durum güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak öğretmenler öneri olarak çoğunlukla sosyal sorumluluk projelerini tanıtmaya yönelik teorik eğitimler verilebileceğini belirtmişlerdir. Öner (2005), araştırmasında öğrencilerin gerek okul içinde gerekse okul dışında sorumluluktan kaçındığı ve aileleriyle, çevresiyle çatışma yaşadığını dile getirmiştir. Yıldırım ve Yetim (1996) ve Ioan vd. (2011) çalışmalarında beden eğitimi ve spor derslerinin öğrencilerin sorumluluk alma bilincini geliştirme yönünde çok önemli olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla burada pürüzlerin olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin adil oyun kurallarına yönelik uygun davranışlar sergilemesi için takım sporlarına ve eğitsel oyunlara ağırlık verilmesi araştırma bulgularında öne çıkmıştır. Etkinlikler sırasında eğitsel diyaloglar kurarak adil oyun oynamaya yönelik davranışlar sergilemesi sağlanmaktadır. Ayrıca öğretmenler çoğunlukla adil oyun kuralları hakkında bilgilendirmeler yapılması gerektiğini önermişlerdir. Öğrenciler akranları ile oyun oynarken çoğunlukla üstünlük kurma, rekabet avantajı sağlama ve kazanma hırısından kaynaklı olarak adil oyun (fair-play) kurallarına aykırı davranmaktadır. Yıldırım'ın (2004) yaptığı araştırmalarda kazanma hırısından kaynaklı olarak kaybetmeyi hazmedememe, her ne olursa olsun kazanmayı isteme gibi sorunlar baş göstermiştir. Katılımcılarımız da sıklıkla aynı nedenlerden dolayı sorunlar yaşamıştır.

Doğaya saygı konusunda katılımcılar öğrencilerin özellikle çevreyi kirletmesinden ve ağaçları tahrip etmesinden dolayı problem yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu sorunları aşmak adına öğrencilerle genellikle doğada etkinlikler yaparak doğa sevgisini bu etkinlikler sırasında aşımaya çalışmıştır. Öneri olarak da katılımcılar çoğunlukla ağaç dikme ve hicking uygulamaları yaptırılması konusunda hemfikir olmuşlardır. Çöl (1998) ve Özdemir (2010) yaptığı çalışmalarda çocukların doğa ile sürekli iç içe olması, tarihi yerleri gezmesi, okul bahçesini düzenlemesi, canlı ve cansız varlıklara karşı bilgi sahibi olması ve doğa yürüyüşleri yapması gerektiğini belirtmiştir. Ancak doğa yürüyüşlerinin sınırlılığının güvenlik konusunda olacağı göz ardı edilmemelidir. Nitekim çocuğun doğayla bütünleşmesi sınırlı ölçüde olacağı ve her çocuğun aynı doğa zekasına ve beraberinde becerisine sahip olmayacağı göz önünde bulundurulduğunda durumun riskleri daha da görünecektir. Okulları sevimli hale getirmek ve kalıcı öğrenmeler sağlamak adına okul dışı etkinliklerin önemi büyüktür. Ancak öğretmenlerin bu konudaki yeterliği özel bir alandır.

Farklılıklara saygı becerisini geliştirmek adına katılımcılar farklılığı olan öğrencilere yapılan olumsuz davranışların önüne geçmek için öğrencileri sürekli olarak etkinliklere katmaya çalışmıştır. Ayrıca bir diğer önemli problem öğrencilerin spor branşlarını cinsiyete göre ayırması olmaktadır. Problemi aşmak adına öğretmenler takım sporlarında cinsiyet ayrımı yapmadan birlikte hareket etmelerini sağlayacak etkinliklere ağırlık verdiğini belirtmişlerdir. Topçubaşı'na (2015) göre herhangi bir engeli olan çocukların akranları tarafından dışlandığı, hor görüldüğü, görmezden gelindiği, önyargı

ile yaklaşıldığı görülmüştür. Türkiye’de günümüzde engelli kişilerin toplumda aidiyet duygusunu kazanması adına yapılan çalışmalar artmış ve okullarda özel eğitim sınıfları oluşturulmaya başlanmıştır. Bu kaynaştırma çalışmalarıyla engelli bireylerin sosyalleşmelerini sağlayan uygulamalar yapıldığı görülmüştür (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, 2006; Fırat, 2008). Ancak farklılıklara saygı sadece engelli bireyler özelinde değil kapsayıcı eğitim uygulamalarının tamamıyla ilgilidir. Farklılıkları zenginlik olarak görmek, çatışmacı değil etkileşimci zeminde bu süreci yorumlamak çağdaş bir yaklaşımdır. Bu anlamda öğretmenlerin da kapsayıcı liderlik davranışları sergilemeleri beklenir.

Sonuç olarak öğretmenlerin araştırmanın alt amaçlarına yönelik görüşleri ortaya konup tartışılmıştır. Burada öğretmenlerin uygulamalarından ve önerilerinden hareketle kendilerinin de yetersizlikleri olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal becerilerin geliştirilmesi adına sportif etkinlikleri ön planda tuttıkları bu süreci etkili planlamadıkları yanıtlardan anlaşılmaktadır. Bu kapsamda aşağıda bazı önerilere yer verilmiştir:

1. Öğretmenlerin sosyal becerileri geliştirmek adına bütüncül yaklaşımları önerilir. Sosyal becerilerin bir bütün olduğu ve birbiriyle yakın ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bakımdan planlanan etkinliğin kendi içinde tutarlı olması beklenir.

2. Sosyal becerilerin geliştirilmesi adına öğretmenlerin ve öğrencilerin bu beceriler hakkında farkındalığının olması beklenir. Bu becerilere ihtiyacın ne derece olduğu ortaya konursa çözüm için daha etkili planlamalar yapılabilir.

Çalışmada mevcut durumun ortaya konması amaçlanmıştır. İçerik üretmek adına her bir sosyal beceri özelinde incelemeler yapılabilir.

Kaynakça

- Annells, M. (2006). Triangulation of qualitative approaches: Hermeneutical phenomenology and grounded theory. *Journal of Advanced Nursing*, 56(1), 55-61.
- Bakaç, N. (2018). *Farklılıkların yönetimine ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri*. (Tez No: 530053). [Yüksek lisans tezi, Siirt Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry & reserch design: Choosing among five approaches* (3.Baskı). Sage.
- Çöl, Ş. (1998). *Kentlerimizde kimlik sorunu ve günümüz kentlerinin kimlik derecesini ölçmek için bir yöntem denemesi*. (Tez No: 78406). [Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirhan, G., Bulca, Y., Altay, F., Şahin, R., Güvenç, A., Aslan, A., Güven, B., Kangalgil, M., Hüyük, D., Koca, C. ve Açıkkada, C. (2008). Beden eğitimi öğretim programları ve programların yürütülmesine ilişkin paydaş görüşlerinin karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(3), 157–180.
- Dikbayır, A., Bümen, N.T. (2016). Dokuzuncu sınıf matematik dersi öğretim programına bağlılığın incelenmesi. *International Journal of Curriculum and Instructional Studies*, 6(11), 17- 38.
- Dülger, N. (2016). *Klasik ve işbirliği ile öğretim yaklaşımlarının ilköğretim birinci kademe (10-12 yaş) öğrencilerinin beden eğitimi derslerine yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi*. (Tez No: 434959). [Yüksek lisans tezi, Gedik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erdoğan, M. ve Öçalan, M. (2010). İlköğretim 2. kademe beden eğitimi ders programının değerlendirilmesine ilişkin beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri. *Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(4), 151-162.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Yelkentepe Yayınları.
- Fırat, S. (2008). Belediyelerin engellilere dönük sosyal hizmet projeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 19(1), 89-100.
- Fişek, K. (1980). *Spor tarihi, dünyada ve türkiye 'de spor yönetimi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Ioan, T.D., Mihaela, C. & Sorin, D. (2011). Socializing students in physical education and sports activities Ovidius University Annals. *Series Physical Education and Sport / Science, Movement and Health*, 11(2), 638-644.
- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, (2006). *Erken çocuklukta farklılıklara saygı eğitimi el kitabı*. Derin Yayınları.
- Kocaman, V. (2006). *Çocuklarda iletişim becerilerini artırma yöntemleri*. (Tez No: 274324). [Yüksek lisans Tezi, Beykent Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Krueger, R.A. & Casey, M.A. (2000). *Focus groups: A practical guide for applied research* (3.Baskı). Sage.
- Merriam, S.B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *Ortaöğretim beden eğitimi dersi öğretim programı (9–12. Sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Bursa.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Beden eğitimi dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara.79

- Öner, Ş. (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeyine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Özdemir, O. (2010). doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelere yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- Pehlivan, Z. (1989). *Ankara merkez ortaöğretim kurumlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ders dışı spor faaliyetleri üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulama*, (21. Baskı, ss. 486-497). Pegem Akademi Yayınevi.
- Topçubaşı, T. (2015). *Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi*. (Tez No: 393309) [Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Weir, D. (2014). *Using student voice to develop student leadership in an inner city school*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of Nottingham, UK.
- Yıldırım, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.
- Yıldırım, İ. ve Yetim A.A. (1996). Ortaöğretimde beden eğitimi dersinin öncelikli amaçları üzerine bir araştırma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3, 36-43.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Yazar Katkıları

Bu çalışmada yer alan giriş, kavramsal çerçeve, yöntem, sonuç ve tartışma bölümlerinde her iki yazar da eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarlar arasında çıkar çatışması olmamıştır.